

МЯСТОТО НА МЕСТОИМЕНИЯТА СРЕД ЧАСТИТЕ НА РЕЧТА И ОСОБЕНОСТИТЕ НА КАТЕГОРИЯТА ЛИЦЕ ПРИ ТЯХ

МИЛЕНА ВИДРАЛСКА

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

m.vidralska@gmail.com

Статията има за цел да проследи развоя на местоименията сред частите на речта, както и тенденциите при тяхното дефиниране в съвременното езикознание. Фокусът ще бъде върху особеностите, довели до оформяне на единен клас от думи въпреки разнообразието от лексемите, които включва. Ще се разгледат въпросите, свързани с основанията за поставянето на разнородните прономинални форми под общ знаменател и преосмислянето на настоящия им статут. Вниманието изискват критериите, които са отговорни както за класифицирането на различните групи местоименни форми, така и за позиционирането им сред останалите части на речта, а също и особеностите на категорията *лице* при разглежданите лексеми.

Ключови думи: части на речта; местоимение; лексикално-граматична категория лице; български език

THE PLACE OF PRONOUNS AMONG PARTS OF SPEECH AND THE CHARACTERISTICS OF THE CATEGORY OF PERSON

MILENA VIDRALSKA

PAISII HILENDARSKI UNIVERSITY OF PLOVDIV

m.vidralska@gmail.com

The article aims at tracing the development of pronouns as a part of speech, as well as the trends in the way they are defined in contemporary linguistics. The focus will be on those features that have led to the pronouns' unification into a single class of words despite the diversity of forms included in it. I will consider the questions related to the grounds for the placing of the heterogeneous pronominal forms under a common denominator and the rethinking of their current status. Among the important issues requiring attention are: the selection of criteria responsible for the classification of the different groups of pronominal forms and for their positioning among the other parts of speech, and the study of the features of the category of person expressed by the lexemes under consideration, among others.

Keywords: parts of speech; pronouns; the lexical-grammatical category of person; Bulgarian language

1. Увод

Еволюцията на езика е доказала необходимостта от ревизиране на лингвистичните постановки периодично, за да може да се откликне адекватно на настъпващите промени. Езиковото съзнание на съвременния човек няма много допирателни с това на мислителите от изминалите векове – ползва се шаблонът на откритията им, но вече се пречупва през призмата на новите усещания по отношение на живата реч. Затова и съвременните предложения звучат в повечето случаи смело, безразсъдно спрямо утвърдената традиция.

Една от спорните и коментирани през годините теми в лингвистиката е свързана с дефинирането и класифицирането на прономиналните форми. Имащи дълбоки корени още в древните граматични и философски съчинения, на пръв поглед изглежда нелогично да представляват трудност. Но аналитичните трудове през годините у нас и в чужбина показват уклончивост, приемственост и незадълбочаване в проблемните звена, свързани с тяхната диференциация от останалите класове думи.

Обръщайки се към решенията на българските традиционни граматика, забелязваме безспорното присъствие на местоименните форми още в първите лингвистични съчинения през Възраждането. В съвременността Х. Първев (Първев/Parvev 1975), Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 1986; Ницолова/Nitsolova 2008), И. Куцаров (Куцаров/Kutsarov 2007) и К. Куцаров (Куцаров/Kutsarov 2022) са част от авторите, които правят детайлен и критичен анализ за състоянието на системата. Те отбелязват, че броят на местоименните форми варира, но самостоятелното им място остава почти непроменено. Въпреки че коментираниите лексеми присъстват още в първите български граматика, има основания за преразглеждане на някои от присъщите им характеристики.

Ние няма да коментираме възрожденските граматични трудове или утвърдени вече постановки, защото на етапа на изследване на езика, в който те са създадени, предложените постулати явно са отговаряли на състоянието на науката за езика. Задачите, които си поставяме, са да се опитаме да ревизираме някои от спорните мнения, свързани с мястото на местоименията като самостоятелна част на речта, да предложим своите разсъждения, касаещи критериите, довели до тяхното сегментиране, както и да обърнем внимание на особеностите на специфичната категория *лице* при прономиналните лексеми.

2. Критерии при дефинирането на местоименните форми и спорни мнения по отношение на класификацията им

В съвременния български език системата от прономинални форми включва личните, притежателните, възвратните, показателните, въпросителните, относителните, неопределителните, отрицателните и обобщител-

ните местоимения. Обединяващото за тях в семантичен план най-общо казано е способността им да посочват или заместват названията на субекти или обекти. В граматичен план те са относително разнородни по характер, но по-голямата част от тях имат лексикално-граматични или морфологични категории, които се оказват присъщи за няколко вида местоимения или пък се препокриват благодарение на общи основи и семантични признаци.

Ясно е, че за да се оформи единен клас думи, е нужно те да имат общи морфологични, лексикално-граматични, семантични и/или синтактични функции. Семантиката със сигурност е повлияла върху формирането на класа лексеми, но поради речниковото богатство на езика ни, наличието на полисемия, както и влиянието на контекста ще е некоректно да твърдим, че тя е единственият фактор, отговорен за тяхното отделяне като самостоятелна част на речта. За нас синтактичните функции остават на заден план и на този етап няма да ги коментираме, тъй като знаем, че невинаги лексемите от един клас имат идентична роля в изречението и контекстът е актуализаторът на конкретната им реализация.¹ Като неоспоримо важни остават морфологичният и лексикално-граматичният подход за дефиниране.

От гледна точка на морфологичните особености на местоименията К. Куцаров (вж. Куцаров/Kutsarov 2022) правилно отбелязва, че няма нито една морфологична категория, която да е присъща на всички видове местоимения, и поради тази причина той сепарира лексемите, препращайки ги към останалите класове думи според граматическите им прилики, а само личните местоимения отделя като самостоятелен клас. Нямаме за цел да коментираме визията на автора за граматическия строеж на речта, тъй като това е неговата лична изследователска позиция, която е иновативна спрямо традиционните постановки. По наше мнение обаче са приложени някои радикални решения, които трудно биха били приети без наличието на повече примери от речта.

Важен критерий при изследването на класа думи е и лексикално-граматичният – при местоименията той е силно застъпен при част от формите и не бива да се пренебрегва при класификациите. Затова и нашето внимание е насочено към специфичната категория *лице* при някои от местоименните форми и ролята ѝ при дефинирането на класа думи.

По отношение на семантичния критерий има спор сред лингвистите, свързан най-вече с формите на личните местоимения за 1. и 2. лице, тъй като тяхната функция по-скоро е назоваваща, а не заместваща, т.е. идентична според някои езиковеди с тази на съществителното име. Това е и причината те да бъдат определяни като местоимения съществителни или да бъдат отделяни като самостоятелен клас думи, наречени „деиксиси“ (вж. Куцаров/Kutsarov 2022). Ние не сме напълно съгласни с подобни решения по следните причини.

– За да бъдат определяни като местоимения съществителни, личните местоимения трябва да бъдат идентични и от семантична, и от морфологична гледна точка със съществителните имена, а това е невъзможно заради специфичните за местоименията лексикално-граматични категории лице, число, падеж, които отсъстват или са с различен статут при субстантивите.

– За да бъдат отделени като самостоятелен клас лексеми, трябва напълно да се отрече тяхната посочваща, заместваща функция, а те не са ирелевантни за личностоименните форми. При първо- и второличните лични местоимения е напълно възможно с цел идентификация да се появи дублиране на местоимението със собственото име на лицето, което говори или на което се говори. Например: *Аз, Иван Иванов, взимам теб, Мария Петрова, за своя законна съпруга*. Видно е, че е налице заместване на собственото име с личното местоимение не само с цел избягване на редуваност, а и за да се посочат ролите на лицата в комуникативния акт. При третоличното местоимение е ясна пък посочващата функция. Знаем, че произходът на *той, тя, то, те* е свързан с показателните местоимения и с морфемата *т-*, означаваща посочване на близкостоящи лица или обекти, т.е. третоличните лични местоимения притежават специфичната за прономиналните форми семантика. Според П. Златева точно те са същинските местоимения сред личните местоимения (вж. Златева/Zlateva 1987: 47).

По наше мнение в основата на формирането на т. нар. *заместващи думи* като самостоятелен клас е възникването на личните прономинални форми, на които отреждаме примарна позиция. Именно те са тези, които остават с постоянен статут още от древните граматични трудове (макар да има теории, свързани с това, че показателните местоимения са възникнали първи). Осъзнаването на човека като личност и формирането на идеята за комуникативния акт (вж. Илиева/Иlieva 2004) са провокирали необходимостта от идентифициране на собственото име по аналогичен начин, който да докаже участието на конкретния субект в общуването, показвайки и неговата роля на говорител или слушател.

На българските лични местоимения са им присъщи лексикално-граматичните категории лице, число, падеж и морфологичната категория *род*. Наличието на толкова лексикално-граматични характеристики води до съждението, че възникването им е с много по-стари основи в човешкото съзнание от раждането на идеята за различни форми при думите, изразяващи род, определеност и т.н., т.е. на морфологичните категории.

3. Особенности, свързани с категорията *лице* при местоименията

Фокусирайки вниманието си върху личните местоименни форми като основоположници на идеята за отделянето на прономиналните лексеми като самостоятелна част на речта, няма как да не коментираме и категорията *лице* при тях, дала донякъде основание и за именуването им.

В традиционната граматика дефиницията за личните местоимения е представена по следния начин: „Думи, с които може да се заместват названия на лица, предмети и всякакви други същности...“, като се прави уточнението, че „Сегашното лично местоимение за 3. лице *той, тя, то* произлиза от старо показателно местоимение. Затова то има родови форми за мъжки, женски и среден род в единствено число, докато личните местоимения за 1. и 2. лице не притежават категорията род, те са безродови“ (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 191). Прави впечатление, че е пропуснато да се спомене идентичният показателноместоименен характер и на третоличните форми за множествено число, но предполагаме, че това се дължи на факта, че те не спадат към коментираните родови форми. Категорията *лице* е дефинирана само като граматична, без да се дават допълнителни пояснения относно същността и характера ѝ.

На първо място ще уточним, че по наше мнение категорията *лице* при местоименията е с лексикално-граматичен характер. Опозицията в нея е комуникант ~ некомуникант, където натоварени с граматично значение са първо- и второличните местоимения, а третоличното е максимално немаркираното и натоварено граматически. То носи допълнителна информация за комуникативния акт, но не означава/замества наименованията на актантите в него, т.е. не означава лицата, които са участници в текущата комуникация. Разбира се, че може да имаме ситуации, при които чрез местоименията за 3. лице са заместени и наименованията на лица, като например изречението: *Тя ми каза, че ти ще дойдеш довечера*, където *тя* означава лице участник в комуникацията, но не в текущата, а в предходната. В предходния комуникативен акт *тя* е била в позицията на *аз* – *Аз ти казвам, че той ще дойде довечера*, но в настоящия комуникативен акт е в нулеволична позиция, тъй като не означава събеседник в текущото общуване.

В този ред на мисли участници в комуникативния акт са само първо и второ лице – лицето, което говори, и лицето, на което се говори. Третото лице може да бъде тема на комуникацията/текста, но не и пряк участник, затова според нас то трябва да бъде означавано като нулево лице. Според С. Дякова „трето лице може да се определи като отрицателно понятие, тъй като за разлика от първо и второ лице то не винаги се отнася до участниците в дадена езикова ситуация. Поради тази си особеност в много езици това, което се нарича трето лице, се изразява само чрез отсъствие на формалните средства за означаване на първо и второ лице (т.е. то е немаркирано – бел. моя – М. В.)“ (Дякова/Дуакова 1971: 111). Ако обърнем внимание на връзката между категорията *лице* при местоименията и тази при глаголите, ще забележим, че същата логика следват и безличните глаголни форми (*вали, гърми, боли ме*), които винаги са смятани за третолични, тъй като субектът на действието е липсващ или не може да бъде означен нито като лице, нито като нелице. В полза на нашите съжде-

ния е и това, че при съгласуване на глаголната форма с личното местоимение в повечето случаи именно третоличната глаголна форма се оказва максимално ненатоварена граматически.

Факт е, че традицията в българския, както и в близкородствените езици повелява персоналността да бъде експлицирана с три форми, затова на този етап не се осмеляваме да ревизираме създадената вече структура, предлагайки отпадане на третоличното местоимение от системата, но бихме предложили виждането си, че то по-скоро трябва да бъде означавано като нулеволично. Позицията ни е сходна с предложеното тълкуване на теорията на Й. Курилович, което П. Златева прави: „Той също говори за триада, в която влизат два маркирани и един неутрален член, но приема за полюси *I/az* и *thou* (you – корекцията моя М.В.)/*mi*, а за неутрален член – *he/mой*“ (вж. Курилович/Kurilovich 1964, цит. по Златева/Zlateva 1987: 50).

Изключенията, заради които е възможно да бъде оспорено нашето съждение, са немалкото случаи, при които имаме означаване на лица с *той*, *тя*, *то* или *те*. Няма спор, че това е нещо нормално в езика ни, но същността на категорията *лице* при местоименните форми не е свързана с определението „дали формата назовава лице, или нелице“ – това е лексикално-граматичен разред, присъщ на съществителните имена, който в повечето случаи също се актуализира от контекста (например в словосъчетанието *снежен човек* „човек“ е нелично съществително име, докато в словосъчетанието *добър човек* „човек“ е лично съществително име), а е свързана със зависимостта между въпросното лице и комуникативния акт, т.е. дали лицето е негов участник, създател, или не е. Факт е, че формите, маркирани като третолични, не са участници в комуникативния акт, следователно именуването им с понятието „лице“ е само по аналогия. Например в произволно взети изречения от Българския национален корпус като: **Той** е сред българските интелектуалци, поканени на закуска с президента Франсоа Митеран във френското посолство в България през 1989 г.; **Той** се публикува успоредно със съобщението „Към Акт за единния пазар: за социална пазарна икономика (по-нататък: „съобщението за Акта за единния пазар“)[13]...; За да възпроизвежда звук, **той** йонизира въздуха посредством коронен разряд; **Той** приема също така, че ролята на мрежите, както и на всички части на програмата, следва да се оценява по подходящ начин. (БНК²), забелязваме, че в част от тях с третоличното местоимение *той* е означено лице, но то не е участник в комуникацията, а в повечето случаи е или нейна тема, или неин предходен участник, информацията за което е предадена чрез настоящото съобщение. В останалите примери с коментирания форма не се назовава лице, но функцията на местоимението е идентична и затова е нелогично да бъде означавана като третото лице в комуникацията, при положение че понятието се оказва ирелевантно.

Основания за съжденията си по отношение на нулеволичния характер на т.нар. третолични местоимения откриваме както в древните граматични трудове, в част от които липсва третото лице, така и в по-съвременни постановки, базирани на сравнителния метод.

Един от най-видните застъпници за ревизиране на същността и функционалността на коментираните форми е Е. Бенвенист, последовател на теорията на О. Йесперсен според П. Златева (Златева/Zlateva 1987). Съжденията на Бенвенист за статута на коментираната форма със сигурност заслужават по-сериозно внимание и ще бъдат подложени на коментар в следващите ни изследвания по темата, тъй като полагат основите за цялостно преосмисляне на лингвистичната система. Опирайки се на арабските граматика, той посочва асиметрията между първо и второ лице, от една страна, и трето лице – от друга, и поставя под съмнение законността в определянето на третоличната форма като лице, както и в наличието на каквото и да е местоимение в трето лице (вж. Бенвенист/Benveniste 2009: 262).

Изцяло отхвърляйки теорията на Бенвенист и на неговите съмишленици, М. Данчева предлага свое тълкуване на опозицията в категорията *лице* при глаголите (неизменно свързана с тази при личните местоимения): „Първо лице означава, че предметът на съобщението на комуникатора е участник в комуникативния акт и е самият комуникатор. Във второ лице предметът на съобщението на комуникатора е участник в комуникативния акт, но не е комуникатор. В трето лице предметът на съобщението на комуникатора не е участник в комуникативния акт и не е комуникатор“ (Данчева/Dancheva 2000: 94), където „3. л. е двойно немаркиран член“ (пак там, стр. 94). Чрез съжденията на авторката по-скоро отново се потвърждава теорията ни за немаркиран член в опозицията (независимо от нейното назоваване), макар че тя предлага различни диференциални признаци, с които да се отграничи от теорията на Бенвенист. Интерес представлява и обзорът на глаголната категория *лице*, който М. Данчева прави (вж. Данчева/Dancheva 2000), защото от него проличава и това, че от категорията *лице* при личните местоимения произлиза морфологичната категория *лице* при глагола.

Формите за трето лице са свързващото звено между личните местоимения и останалите прономинални думи заради способността на т.нар. третолични лексеми да изразяват род в ед.ч. Родът се явява общата морфологична категория, която прави връзката с другите местоимения, имащи същата способност. За нас тези форми обаче имат несъщинска функция в системата. Привнесени са поради стремеж към уеднаквяване с останалите езици, имащи три лица при личните местоимения, или поради възможността с тях да се назовава предметът на комуникативния акт, който не е облигаторно изразен – например в изречението *Аз ти казах, че ще дойда довечера* нямаме тема или предмет на комуникацията, означена с третолична форма. Ясен е и фактът, че произходът им е с показателен местои-

менен характер (същата морфема *m-*, означаваща близкостоящи или вече познати обекти и субекти, която е залегнала и в членната форма), т.е. те нямат изконен статут на лични деиктични форми, а са допълнение в системата с цел означаване на немаркирания член в корелацията комуникант~некомуникант.

За да говорим със сигурност за наличие на трето лице, означава, че не трябва да имаме изключения, а винаги формите да означават персоналност, участие в комуникативния акт. Според П. Златева „В езиците, в които съществува граматичен род, тези форми могат да се употребяват и вместо имена на лица, и вместо имена на предмети, следователно „личната“ им употреба е само частен случай на функционирането им“ (Златева/Zlateva 1987: 47).

Ако се обърнем за решение към функционално-семантичната граматика, полето на персоналността ще е изградено от ядро, в което ще влизат формите за първо и второ лице на личните местоимения, докато третоличните форми ще са в най-близката периферия, където контекстът ще е актуализаторът на значението на конкретното местоимение (дали ще означава лице, или нелице) (вж. Сашева/Sasheva 2012).

Дискусионен се оказва въпросът за категорията при притежателните местоимения. Според нас при тях тя е загубила първичната си функционалност и те изразяват само семантически понятието, тъй като имат атрибутивна посесивна функция, а не заместват/посочват участниците в комуникативния акт. В изречения от типа на *Моята приятелка ще доведе твоя братовчед* имаме семантичното указание, че *аз* и *ти* говорим и че маркираме притежанията си, но съгласуването на глаголната форма е със съществителното име, към което се отнася съждението, а то е с третоличен (нулеволичен) характер, т.е. нямаме съвпадение между назованото с притежателното местоимение лице (1. л.) и това, означено с окончанието на глагола (3. л.). Именно на това основание можем да се опрем, за да преосмислим наличието на граматическата категория *лице* при притежателните местоимения. Това, че произлизат от личноместоименен корен, не означава, че те продължават да носят изконното значение на участник или неучастник в комуникацията – маркират само семантически отношението, но липсва граматичният облик при изразяването на категорията.

Останалите местоимения следват утвърдена традиция, която на този етап на изследването няма да ревизираме, защото те имат сходни семантични и граматически характеристики помежду си. Те са подложени на обстойни коментари през годините и изводите по отношение на същността им са с приносен за езикознанието характер (вж. Ницолова/Nitsolova 1986, 2008; Търпоманова/Tarpomanova 2020).

По отношение на това, че личните местоимения заедно с възвратните и притежателните до голяма степен се различават от останалите прономи-

нални форми граматически, ясно е, че няма изменяем клас лексеми, в който някои от членовете да не са изключения от критериите. Например не на всички съществителни имена може да бъде определен родът, защото те са от т.нар. общ род (*хаймана*), или пък не всички имат форми за число (*клеци*). Не на всички глаголни форми може с категоричност да бъде определен видът – т.е. те са двувидови, или пък дали са преходни, или непреходни, тъй като това до голяма степен е зависимо от контекста. По същия начин не би следвало да изискваме и очакваме целият речников състав да бъде категорично разделен между различните класове лексеми. Винаги ще има лексикални единици със спорен граматичен или семантичен статут, които няма да могат да бъдат рамкирани. Важното е, че ги има пресечните характеристики, които да служат като общ знаменател.

4. Заключение

Според нас е необходимо да се продължи работата по отношение на категорията *лице* при личните местоимения, защото това би довело до по-ясно структуриране както на местоименните форми, така и на обвързаността им с глаголните лексеми. Със сигурност изясняването на тези особености би довело до улесняване на възприемането на формите и от подрастващите в училищния етап на образование, и от студентите, от които се очаква да бъде усвоено и приложено впоследствие езиковото познание.

Предложените от нас промени в именуването на третоличните лични местоименни форми на нулеволични, както и преосмислянето на наличието на категорията *лице* при притежателните местоимения със сигурност ще срещнат теоретичен отпор и критика от утвърдената лингвистична традиция, но също така ще поставят и още въпроси, които имат основание да бъдат фокус на бъдещи съчинения.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Макар че в статията си „Категорията лице на глагола и предикативното съгласуване в съвременния български език“ Ил. Кръпова (Кръпова/Кгарова 2000) засъгласува тезата за идентификация на конкретна функция посредством синтактичната позиция.

² Български национален корпус <<http://dcl.bas.bg/bulnc/>>.

ЛИТЕРАТУРА

- Бенвенист 2009: *Бенвенист, Е.* Общая лингвистика. Москва, Книжный дом „Либроком“.
- ГСБКЕ 1983: Граматика на съвременния български книжовен език. Морфология. София, Издателство на Българската академия на науките.
- Данчева 2000: *Данчева, М.* За същността на граматичната категория лице на глагола (с оглед на древните индоевропейски езици). – *Съпоставително езикознание*, № 2.

- Дякова 1971: *Дякова, С.* За категорията лице в български и английски език. – В: *Филологически изследвания. Сборник с доклади по случай 80-годишнината на БКП.* София, Наука и изкуство.
- Златева 1987: *Златева, П.* За системата от опозиции при личните местоимения. – *Съпоставително езикознание*, № 5.
- Илиева 2004: *Илиева, М.* Българинът в своите местоимения. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Кръпова 2000: *Кръпова, И.* Категорията лице на глагола и предикативното съгласуване в съвременния български език. – *Съпоставително езикознание*, № 1.
- Куцаров 2007: *Куцаров, И.* Теоретична граматика на българския език. Морфология. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Куцаров 2022: *Куцаров, К.* Българските лексемни класове и учението за частите на речта. Пловдив, ИК „Колибри“.
- Ницолова 1986: *Ницолова, Р.* Българските местоимения. София, Наука и изкуство.
- Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. Морфология. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Първев 1975: *Първев, Х.* Очерк по история на българската граматика. София, Наука и изкуство.
- Сашева 2012: *Сашева, В.* За експликаторите на функционално-семантичната категория персоналност в българския език. – В: *Международна интернет конференция „Славянските етноси, езици и култури в съвременния свят“.* Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Търпоманова 2020: *Търпоманова, Е.* Функции на местоименията в балканските езици. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

REFERENCES

- Benveniste 2009: *Benveniste, É.* *Obshtaya lingvistika.* Moskva, Knizhny dom “Librokom”.
- Dancheva 2000: *Dancheva, M.* За сашността на граматичната категория лице на глагола. – *Съпоставително езикознание*, N 2.
- Dyakova 1971: *Dyakova, S.* За категорията лице в български и английски език. – In: *Filologicheski izsledvaniya. Sbornik s dokladi po sluchay 80-godishninata na BKP.* Sofia, Nauka i izkustvo.
- GSBKE 1983: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik.* Morfologiya. Sofia, Izdatelstvo na Balgarskata akademiya na naukite.
- Ilieva 2004: *Ilieva, M.* Balgarinat v svoite mestoimeniya. Veliko Tanovo, Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodii”.
- Krapova 2000: *Krapova, I.* Kategoriyata litse na glagola i predikativnoto saglasuvane v savremenniya balgarski ezik. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, N 1.
- Kutsarov 2007: *Kutsarov, Iv.* Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo “Paisii Hilendarski”.
- Kutsarov 2022: *Kutsarov, K.* Balgarskite leksemni klasove i uchenieto za chastite na rechta. Plovdiv, IK “Kolibri”.
- Nitsolova 1986: *Nitsolova, R.* Balgarskite mestoimeniya. Sofia, Nauka i izkustvo.

- Nitsolova 2008: *Nitsolova, R.* Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia, Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski".
- Parvev 1975: *Parvev, H.* Oчерk po istoriya na balgarskata gramatika. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Sasheva 2012: *Sasheva, V.* Za eksplikatorite na funktsionalno-semantichnata kategoriya personalnost v balgarskiya ezik. – In: *Mezhdunarodna internet konferentsiya "Slavyanskite etnosi, ezitsi i kulturi v savremenniya svyat"*. Veliko Tarnovo, Universitetsko izdatelstvo "Sv. sv. Kiril I Metodii".
- Tarpomanova 2020: *Tarpomanova, E.* Funktsii na mestoimeniyata v balkanskite ezitsi. Sofia, Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski".
- Zlateva 1987: *Zlateva, P.* Za sistemata ot opozitsii pri lichnite mestoimeniya. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 5.

✉ *Ac. д-р Милена Видралска*
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
ул. „Цар Асен“ 24, 4000 Пловдив, България

✉ *Assist. Prof. Milena Vidralska, PhD*
Paisii Hilendarski University of Plovdiv
24, Tsar Asen St., 4000 Plovdiv, Bulgaria